

הירבוע לא גר פה יותר: האם פרויקט קק"ל ליישור הנגב עוזר לסבוע או פוגע בבעלי החיים? | עמיר בן־דוד

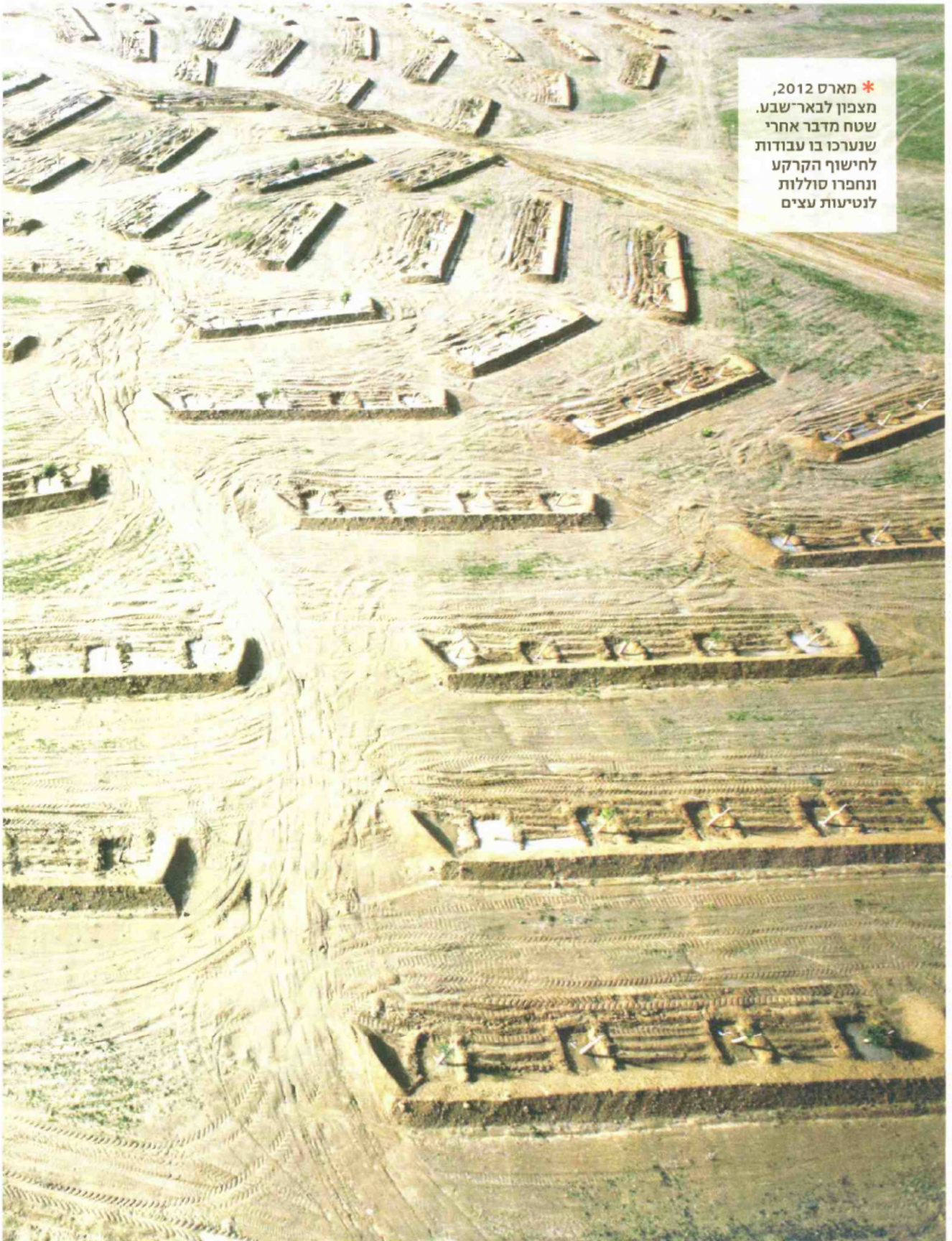
22 מרוב עצים?

חוקרי סביבה טוענים: נטיעת היערות המאסיבית בנגב גורמת לפגיעה בחי ובצומח. בקק"ל מכחישים / עמיר בן־דוד

עמיר בן־דוד + צילום: אמנון גוסמן

קדחת ישור

כוונותיה של הקרן הקיימת לישראל טובות: להפוך כמה שיותר אזורי מדבר בצפון הנגב לשטחים מיוערים. אלא שבדוח אקולוגי מקיף טוענים אנשי החברה להגנת הטבע ומומחים נוספים: פעולות קק"ל פוגעות לעתים בסביבה ובשטחי מחיה של חיות וצמחי בר. קק"ל טוענת: "מדובר בדוח מגמתי ופוליטי, המושתת על ראייה לטווח קצר. אנו פועלים לטווח ארוך". החברה להגנת הטבע: "הדוח נכתב על ידי טובי החוקרים". מלחמות הירוקים

* מארס 2012,
מצפון לבאר־שבע.
שטח מדבר אחרי
שנערכו בו עבודות
לחישוף הקרקע
ונחפרו סוללות
לנטיעות עצים

*** אזור מיתר,
משני צדי השביל.
משמאל: שטח
מדברי שלא טופל.
מימין: השטח אחרי
הנטיעות של קק"ל**

ע בור רוב הישראלים, הקרן הקיימת לישראל מעוררת אסוציאציות נעימות של יערות עבותים עם שולחנות מוצלים לפיקניקים משפחתיים. ומי יכול לשכוח את קופת המתכת בצבעי כחול-לבן, שלתוכה התבקשו תלמידים לשלשל את מעותיהם כדי לתרום את הלסק לישראל ירוקה יותר? ואכן - אין מהלוקט על תרומתה הכבירה של קק"ל לרמותה של המרינה מאז הקמת הקרן ב'1901.

אלא שכעת יוצאים אנשי החברה להגנת הטבע, מלווים במרענים חוקרי סביבה, וסו' ענים כי פעילות קק"ל לפיתוח שטחים, בעי' קר בצפון הנגב, פוגעת לעתים בסביבה. עוד הם מצביעים על סתירה המתקיימת לטענ' תם בגוף הרואה עצמו כארגון הירוק הגרול בישראל, אשר מצד אחד שומר על הסביבה, אבל פועל במקביל כבעל הקרקעות הפד' טיות הגרול בישראל וכבלן ביצוע בפיתוח פרויקטים שונים. כקק"ל רוחים את הטענות הללו על הסף ואומרים: אנו פועלים תמיד רק מתוך מחשבה על רווחת הציבור הישראלי ובריאותו.

לאחרונה קשה היה לההמיץ את התשרירים המספרים על מפעלות הקרן: היא נטעת יע'

אלון רוטשילד, רכז תחום המגוון הביולוגי בחברה להגנת הטבע: "שטחים רבים שבהם מבוצע ייעור נראים כשטחי אימונים של טנקים - השטח נרמס בכלים כבדים, סוללות עפר מורמות, והנוף משנה את פניו. באביב, צפון הנגב מכוסה במרבדי פריחה טבעית, בחיות מדבריות נדירות ובנוף קסום. את כל זה אנחנו מאבדים כשטרקטורים עולים על השטח"

סה לייצר מראית עין של חוות דעת מקצועית. תכלית האמיתית הינה למנוע מקק"ל לפעול למניעת תהליכי מרביר בנגב הצפוני ולקדם שימוש תפקודי של המערכות האקולוגיות המ' דורדרות באזור זה (ר' תגובה מלאה במסגרת).

מהחברה להגנת הטבע נמסר בתגובה לדבי רים: "הרוח נכתב על ידי המומחים החיצוניים הטובים בישראל, ומגובה ברשימה מוכרת של מרענים מהשורה הראשונה, מתחומי האקולו' גיה, הצומת, המרביר, הוואלוגיה והוחלים. שי' קולי החברה להגנת הטבע הם תמיד ענייניים ומקצועיים, אך ורק לטובת שמירת ערכי הטבע, הנוף והסביבה שבהם התברכנו, עבור כלל תושבי מדינת ישראל. כל טענה אחרת מקורה, ככל הנראה, בהיעדר תשובות מקצו' עיות מספקות."

פה תהיה שוואנה

כל מי שיטייל בצפון הנגב ייתקל בררכו בעירות נרחבים כמו יער להב ויער יתיר - שניהם יערות צפופים ורחבי ידיים שניטעו על ידי קק"ל בעמל רב במשך עשרות שנים. ברה האקולוגי נטען שפעילות הייעור בררום התג' ברה מאוד בשנים האחרונות, אך שינתה צורתה - מיער אורנים צפוף, לנוף של סוללות עפר המוקמות כערת בולדרוים בתהליך המכונה "סוואניזציה" - שמתרתו להפוך את שטחי המרביר העשבוניים, השוממים רק לכאורה, לסוואנה - שטח שבו נטועים עצים.

המטרה של שיטת הסוואניזציה היא שיקום השטח וטיוב הקרקע. המטרה הפחות מוצהרת היא לעצור את השתלטות הברדאים על קר' קעות. קק"ל החלה לפעול בשיטה הזו באופן מינורי בראשית שנות ה'90 של המאה הקר' דמת, בניסיון לנצל שיטות חקלאיות קדומות

מרחבים שהצבע שלהם משתנה עם העונה. את כל זה אנחנו מאבדים כשטרקטורים עולים על השטח", מסביר רכז תחום המגוון הביולוגי בח' ברה להגנת הטבע, אלון רוטשילד, שכתב את הרוח עם פרופ' בוסקילה והחוקר רותם.

קק"ל כאמור רואים את הדברים אחרת. "המערכת כאן לא טבעית, זה נוף שעוצב על ידי האדם. שנים של ניצול לא נכון של הק' רקע - רעיות, כריתה, עיבוד חקלאי, עקי' רת עצים - גרמו לחרגוניות של המערכת. זה גורם לסחף ולאובדן משאבים, ויש מצ' בים שצריך להתערב בהם", מסביר בתגובה סגן מנהל מרחב דרום בקק"ל, איציק משה.

"אי אפשר להסתכל על הדברים בנקודת זמן אחת ולומר: 'זה עושה נזק'. לא מספיק לצלם טרקטור עובר או פועל שמרסס. צריך ראייה ארוכת טווח. אם מסתכלים על השטח אחרי כמה שנים, רואים שהאזורים שטיפלנו בהם עשירים בצמחייה".

תגובת קק"ל נמסר כי היא "דוחה את הטע' נת המופיעות ברוח האקולוגי מכל וכל. מדובר בחוות דעת, המומנת לצרכים פוליטיים ומג'

- בחן את פעילות הנטיעות של קק"ל בצפון הנגב, והמסקנות שגולת ממנו מטרידות. על פי הרוח, המבוסס על מחקרים אקו' לוגיים שנעשו לאורך השנים באזורים הללו ועל מידע נוסף שצברו חוקרים ואנשי החב' רה בשטח - הפעולות שנוקטת קק"ל לצורך הכשרת הקרקע לנטיעות נרחבות, באמצעות כלים כבדים, פוגעות לעתים בסביבה הטבעית בצפון הנגב וגורמות לירידה במגוון המינים הייחודיים לאזורים אלה. עוד נטען כי ישנם מינים אחרים, בהם שנונית באר'שבע, ירבע גדול וחררון המברכה, שהחוקרים כבר לא מצ' ליחים למצוא באזורים שניטעו. מינים אחרים של עופות מרביריים כמו חוכרה, קטות ורצי מברך נרחקו מאזורים שפותחו.

"שטחים רבים שבהם מבוצע ייעור נראים כמו שטחי אימונים של טנקים - השטח נרמס בכלים כבדים, סוללות עפר מורמות, והנוף כולו משנה את פניו. לא חייבים לאחוב את הצהוב של המרביר, אבל כדאי להיות מודעים לכך שבאביב עית, בחיות מדבריות נדירות ובנוף קסום של

רוח, מפתחת פארקים, משקמת נחלים, תורמת למחקר ולפיתוח וסוללת שבילי אופניים. הכל כמובן נכון ופעולת קק"ל מבורכת. אלא שאי' מור יש הטוענים כי שיטת הנטיעות של קק"ל לפעמים פוגעת בטבע, וכבר קרה גם שסללה אפילו כביש בשמורת טבע.

אחת הדוגמאות הבולטות שהחוקרים מד' ברים עליהם מתייחסת לייעור הנגב, שהפך מכחינת קק"ל לאתגר. באתר קק"ל נכתב, כי "המדבר, המכסה כמחצית משטחה של מדינת ישראל, הוא בין השאר תוצאה של טיפול שגוי בקרקע. מחקרים הוכיחו שטיפול אקולוגי נכון באזורים החצויים למחצה של המדינה, שבהם כמות המשקעים השנתית היא 100-250 מ"מ בלבד, יכול לסייע בעצירת התהליך".

אלא שמתברר שלא כולם מסכימים שזו הדרך הנכונה. הרוח האקולוגי שהכינו אנשי החברה להגנת הטבע - יתר עם פרופ' עמוס בוסקילה, מומחה לאקולוגיה מדברית מאוניברסיטת בן גוריון המתמחה בוחלים, ועם גיא רותם, יועץ אקולוגי עצמאי שסיים לאחרונה עבודת רוקטור על האקולוגיה של צפון הנגב ודרום השפלה

הבלונה. "בעלי חיים נעלמים" פפאי. מחויבות ציבורית שייסוס. תפיסה שגויה משה. לטוח ארוך

צילומים: אריאל קרן, עמיר בלון, החברה להגנת הטבע, עטרי עזרתי-הבלונה

שנונית באר-שבע. נעלמה

צילומים: אלון רוטשילד, החברה להגנת הטבע, צילום שנונית: גבע שוחט

פיים באזורים הללו, ועכשיו פתאום גם מגלים שהעי צים מתייבשים ואין הת חדשות טבעיות, ועושים מאמצים מחקריים רבים כדי לבחון איך קרה שה שקיעו כל כך הרבה כסף, וזה לא הולך כמו שתיכננו. שטחי הבתה, כל אותם שטי חים עשבוניים שעוים רועות בהם, אולי לא נראים מרשימים ויער נראה מרשים יותר, אבל שטחי הבתה עשי רים ביותר מבחינת מגוון ביולוגי – גם מבחינת צמחים וגם מבחינת בעלי החיים. לדעתי, צריך לשמור עליהם כמו שהם.”

שלום לאירוס השחום

עד לפני כעשור ידעו חובבי הטבע המו שבועים שבכל חודש מארס הם יכולים להגיע לאזור צומת להבים ולמצוא שם את אחד הריי כווים הבודדים שקיימים בארץ של האירוס השחום, פרח נדיר ויפהפה שגדל רק בישראל ומצוי בסכנת הכחדה. אלא שבי-2004 עלו על השטח שבו צומחים אותם אירוסים טרקטורים של קק"ל והכשירו אותו לנטיעת עצים. ד"ר יובל ספיר ממרכז המידע לצמחי ישראל, החוקר את האירוסים, אמר אז: "היינו שם עם המתכנן האזרי ועם היערן האזרי, שמאור אהר את העניין של שימור האירוסים, וזה סומן במי פות כשטח לשימור. לא זאת בלבד שהאירוסים מסומנים על מפות המטיללים, העברתי לאנשי קק"ל מיפוי של כל האירוסים באזור”.

אבל האירוסים הללו, כמו קבוצת אירוסים נוספת באזור, נמחקו. קק"ל מסרה אז בתגובה: "למרות הסקר הבוטני שהיה מצוי בידי קק"ל ובו מידע על ריכוז של אירוסים במקום, אירעה ככל הנראה תקלה בעת העברת תוכנית הבי צוע לעבודות בשטח. שכבת המידע הבוטני לא הופיעה במיפוי שעבר לאנשי הביצוע בשטח. עם זאת, בבדיקה שערכו יעירני קק"ל באחד פריחת האירוסים התברר, כי הנזק שנגרם לפקעות ניתן ברובו לתיוק וקק"ל מתחייבת לתקנו”.

זה לא מנע, רק כמה חודשים לאחר מכן, מטרקטור של קק"ל לחרש שביל באמצע יער יתיר, בדיוק באזור שבו צומחת חלמר גיות מרהיבות. קק"ל טענה גם אז שמדובר בטעות והשפיעה הייתה מזערית. גם היום טוענים בקק"ל שכפרשת החלמוניות לא נגרם כל נזק, ושכפרה של האירוסים מדובר בטי עות אנוש שאירעה לפני כעשור. "כל נטיעות קק"ל מבוצעות כיום בהתאם לתוכנית עבודה רב-שנתית, חוקית, מוסדרת וברורה שקבעה מדינת ישראל", אמרת קק"ל בתגובתה. אלא שעל פי הדוח האקולוגי החדש, לנטי עות הללו, ליערות הצפופים, לנטיעת החור שות הקטנות עם הסכרונים הקטנים, המוקמים בערוצי נחלים – יש השלכות על בעלי החיים באזור ובשטחים הפתוחים.

ד"ר הבלנה, שחקר יחד עם פרופ' בוסקילה את השפעת הייעור על בעלי החיים באזורים הללו, מסביר: "בצפון הנגב יש הרבה בעלי חיים ייחודיים, וברגע שאהה מבצע נטיעות, הם נעלמים משם. במחקרים מצאנו שהעצים מושכים לשטח טורפים שלפני כן יעילותם הייתה נמוכה יותר. בו מצוי, למשל, יכול לצוד

קק"ל: "למרות בקשותינו לבצע מחקר רציני הכולל ניטור ארוך טווח, בחרו כותבי הדוח לנצל תצפית מקרית ולהניח טענה מקרית כמסקנה לקביעה גורפת"

קק"ל עצמה, הייתה שהיערות הללו צפופים מדי. בתקופת של בצורת היער הצפוף אינו מסוגל להתקיים, ועצים רבים פשוט מתייבשים ומתים. פרופ' משה ריוב, מומחה לייעור מהפקר לטה לחקלאות של האוניברסיטה העברית ברחובות, תומך בפעילות זו: "אם עץ מת, יצטרכו לטעת אחר במקומו. ההתחדשות הט בעית בייערות בדרום היא אפסית. מספיק לני סוע לפארק באר-שבע. אם תיכנס לשם תראה מה נותר מכל המינים שניטעו שם. כלום. בגלל זה בנטיעות הסוואניזציה, קק"ל עברו למינים אחרים. הם מחלקים שטח לאזורים שונים מבחינה טופוגרפית: בטקומות נמוכים ממשיכים לטעת מינים מקומיים ואיכשוו זה מתפתח. באזורים רחבים, מישורים וגבעות מתונות, הם עברו במידה רבה לאיקליפטוסים שמתפתחים יפה”.

פרופ' גידי נאמן מהמחלקה לביולוגיה באוניברסיטת חיפה, חבר בוועדה המועצת של מליאת רשות הטבע והגנים, מסביר למה הוא אינו רואה היגיון ביערות הללו. "אנשים רוצים סביבה נעימה. וזה כולל כמוזן עצים וצל, בטח במקומות צחיחים. זה בסדר בעיניי כשלווקחים ועושים משהו קטן, אבל כשלווקחים אזורי נוף נרחבים ורוצים להפוך ספר ליער, כמו יעד דברי או יעד להב – זה לא היגיוני. אלה לא הגר

בי המים והקרקע לא ידלפו מהמערכת. המחקר שלנו, בקנה מידה מרחבי קטן, מוכיח שעל ידי ריכוז מי נגר אנו משמרים מים וקרקע ומעלים את הפריות והמגוון של העשבוניים. הקמנו עכשיו תחנה חדשה למחקר אקולוגי ארוך טווח שתברוק על שטח גדול את הפעולות שקק"ל עושה כעת, כדי לראות מה קורה בקנה מידה רחב. רעיון הסוואניזציה מיושם ברובו בשטח חים הקלאיים שנגטשו ובשטחי רעייה. אלה שטחים שבהם המגוון הביולוגי היה מרוכז. יש גם מקומות שבהם נעשו שניאות וכריתת הצור מה הטבעי הייתה גדולה מהנדרש. אבל ברוב המקרים הסוואניזציה נעשתה בשטח הקלאי שנבנה מחדש”.

הנטיעות הללו, שעליהן נסבה עיקר המח לוקת כיום, מתווספות ליערות שנטעה קק"ל לאורך עשרות שנים באזורים חצי-מדבריים. ברוח נטען כי בחלק מהיערות אלה ניטעו גם עצים שאינם אופייניים לאזור – חלקם מינים זרים שכלל לא צמחו בעבר בארץ ונתפסים היום כמינים פולשים המתפשטים לכל עבר ופוגעים בתפוצת המינים הטבעיים. אלא שבשנים האחרונות מתברר שהטבע כנראה חזק יותר: ביערות כמו להב ויתיר החלו עצים רבים למות. אחת המסקנות המרכזיות שעלתה, בין היתר ממחקר אחר, שנעשה לבקשת

כדי ללכוד את המים המעטים שזורמים במר בר ולנצלם. אבל היקף הפרויקטים הללו הלך והתרחב, עד שבשנים האחרונות פועלת קק"ל על פני מרחבים עצומים בצפון הנגב. לצורך כך בונים, לאחר "קרקע" של השטח, שוחות וסוללות גדולות ולאורכן נוטעים עצים, המני צלים את המים שנלכדים בהן.

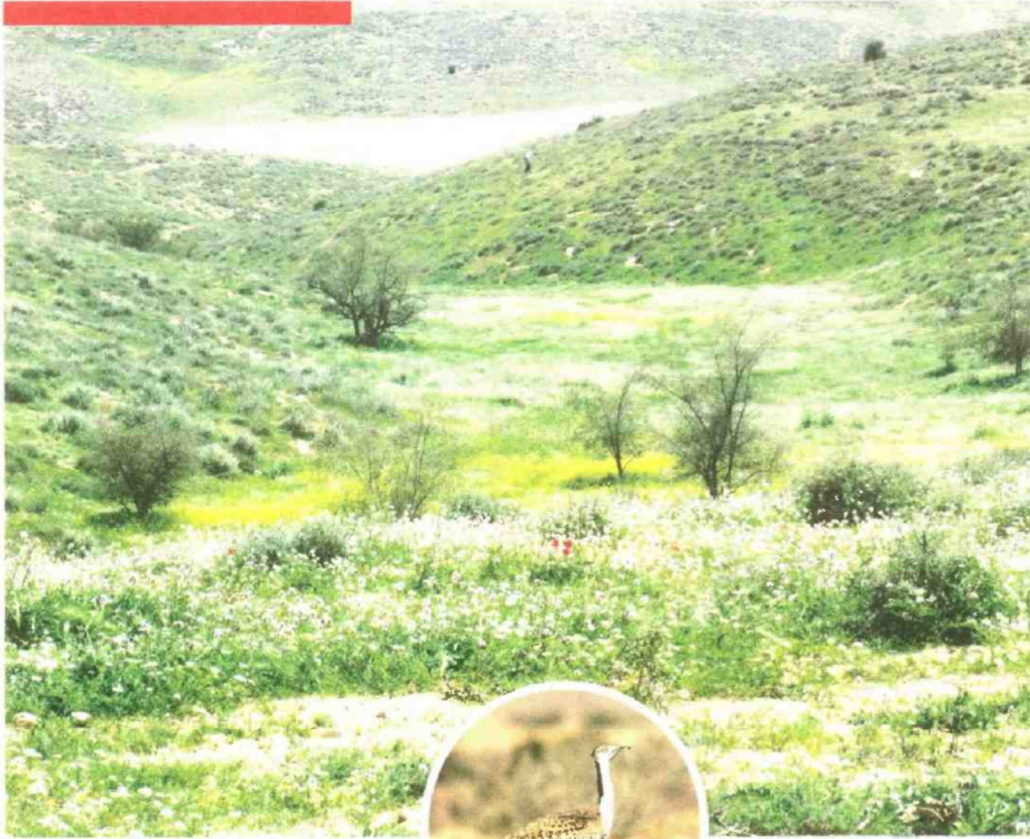
המרחבים כה גדולים, עד שד"ר ררור הבלנה, מי שהיה האקולוג של רשות הטבע והגנים בדרום במשך שנים ומרצה כיום באוניברסיטה העברית, אמר: "אם מסתכלים היום על תצלום אוויר של הנגב, אפשר להתבלבל ולחשוב שמדובר במפה טופוגרפית. הם פשוט 'סימנו' עם סוללות עפר את כל קווי הגובה על המדרונות”.

ברשות הטבע והגנים נמנעו בשנים האחרונות מלבקר את קק"ל באופן פומבי, אבל גם שם לא יכלו להישאר שווי נפש לנוכח הנטיעות הללו. מנהל חטיבת המדע ברשות הטבע והגנים, ד"ר יהושע שקדי, אמר בעבר: "לנטיעות היערות על ידי קק"ל תפקיד חשוב בכניעת בעיות כמו סחף קרקע, אך מה שנעשה בצפון הנגב פוגע לעיתים בשטח בעקבות פעילות הכלים הנדרסים. זה נעשה במקרים רבים ללא תכנון נכון ומשנה את השטח שבו מגוון עשיר וייחודי של צמחים ובי עלי חיים. דיברנו על זה עם אנשי הקרן הקיימת כמה פעמים וניסינו לשכנע אותם לשנות את דרך פעולתם, אבל דברי לא עזר”.

משה שחק, פרופסור לאקולוגיה מאוניברסיטת בן-גוריון, החוקר כבר 40 שנה את תהליכי המרביר, חושב אחרת ומצדיק את פעילות קק"ל: "המחקרים שלנו מראים שפעיי לות האדם ברעייה ובכריתיה שניתה את יכולת השטח להחזיק מים, מה שמאין תהליכי מרביר. לכן אנחנו סבורים שצריך לראות לכך שמשא

ד"ר אורי שיינס, ראש החוג לביולוגיה באוניברסיטת חיפה: "הניסיון העולמי מראה שבטווח הארוך זו לא הדרך לשמר מערכות אקולוגיות. הפעולה הזו רק תפגע ביכולת שלה לספק את הצרכים של כולם. לקק"ל יש הרבה צדדים טובים וניסיון להשתנות עם השנים. יחד עם זאת, יש לי הרבה ביקורת. אני חושב שבנגב הם עושים טעות, אפילו לשיטתם"

שטח בתה באזור הר חירון. אנשי קק"ל טוענים, כי השטח נראה כך רק בזכות פעילותם

ממארב או מרפרוף בשמיים. כשאתה נוסע לו עץ שיוצר מקום גבוה לארוב ממנו היעילות שלו עולה. חנקן גדול, עוף שטורף לסאות, יכול לצוד רק מעמדת תצפית. הל' טאות נהוגות לדלג משיה לשיה ולהסתתר. עכשיו, כשיש להן כל 30 מטר עץ, השטח הופך לשטח השמדה. מי שנמצא למעלה רואה אותן ויכול לירות אותן ללא בעיה." ד"ר אורי שיינס, ראש החוג לביוולוגיה באוניברסיטת חיפה, אומר שלדעתו "כל הגישה של תפיסת קרקעות היא שגויה, לא רק אצל קק"ל, גם אצל גורמים אחרים. במקום לעבוד עם האוכלוסייה המקומית, להראות לה שבהגנה על ערכי טבע והמ ערכת האקולוגית היא יוצאת ברווח, שזה יהיה האינטרס שלה להגן עליהם ולהגנות מהם, הולכים ראש בראש. הניסיון העולמי מראה שבטווח הארוך זו לא הדרך לשמר מערכות אקולוגיות, בטח ובטח במקום שיש בו הרבה ערכי טבע ומערכת אקולוגית עשירה יחסית, שהופכים אותה למעי רכת ענייה. בטווח הארוך הפעולה הזו רק תפגע ביכולת שלה לספק את הצרכים של כולם. כשבבילי לקק"ל יש שני צדדים. יש בה הרבה צדדים טובים וניסיון להשתנות עם השנים. יחד עם זאת, יש לי הרבה ברי קורת. אני חושב שבנגב הם עושים טעות, אפילו לשיטתם."

חובה. מאבדת שטחי מחיה

בעצמה את אדמותיה. ברוח הפנימי שהגיש עו"ד אלפיה ב' 2009 הוצג האינטרס שיש לקק"ל בפיתוח קרקעותיה. ברוח נאמר במפורש שקק"ל יכולה להרוויח יותר כסף, אם יותר קרקעות שלה יפותחו וישוקו – כלומר, לא יישארו כשטחים פתוחים או אפילו כקרקעות שע' ליהן ניטעו היעירות שלה. "על חלק גדול מקרקעות קק"ל יש מגב' לוח וחסימי כחונן, שניתן להשחרר כדי שע' גדול לשחרר את אדמותיה ממגבלות תכ' נון. נתון זה משמעותי כדי להגדיל בצורה מהותית את הפוטנציאל של תקבולי קק"ל", נכתב ברוח אלפיה. בנוסף לכך, קק"ל זוכה במשך עשרות שנים למעמד מיוחד בתחום התכונן. נציג מטעמה יושב במועצה הארצית לתכונן ובנייה תחת הכובע של "נציג המוסדות הלאומיים", אך זו בוחנת גם תוכניות של קק"ל. יכול להיות כהן אינטרס. כך למשל נחשף לפני כמה חודשים ב"דיעות אחרונות", כי נציג קק"ל היה אחד משלושת החברים שישבו בוועדת ערר מיוחדת שבתנה תוכניות לבניית כפר נופש סמוך לחוף נחשולים. כפר הנופש הזה מער' רר מחלוקת ציבורית עזה, ומתנגדיו טוענים ללא הצדקה וצורך. העוברה, שחלק מהשטח שעליו מתוכנן לקום אותו כפר נופש נמצא על אדמות של קק"ל, לא מנעה מנציג קק"ל לשבת בוועדת הערר. בתגובה לטענת מנישי הערר, כי יש כאן חשש לנגוד עניינים, קק"ל טענה או ש"לא ידוע לנו על נגוד עניינים". כסופו של דבר, נציגם פסל את עצמו.

מתקדמים דרומה עם היערות, ועוד מעט לא יישאר מה להראות לסטודנטים."

פיתוח בכל מחיר

לאחרונה שכרה קק"ל את שירותיו של יהל פורת, אקולוג שעובד בה במשרה מלאה ואמור לתת גם חוות דעת פנימית על פעולותיה, כדי לנסות למנוע מקרים של השחתת הטבע. פורת אמר לנו: "יער הוא לא שמורת טבע. בתחום המגוון הביוולוגי יער צריך להיות מסדרון אקולוגי או שטח חיץ לשטחים שבהם שומרים על המגוון הביוולוגי. יער מספק מגוון שירותים. בין היתר הוא גם מוות את הפעילות בשטחים פתוחים אחרים שהם רגישים אקולוגית. א"אפשר להשוות יער למה שהוא לא אמור להיות". פרט לפורת, מתגאים בקק"ל כי הוסיפו לשורות החברה עוד שכונה מומחים אקר' לוגיים. במקביל מצביעים פעילים בארגון ני הסביבה על כך שאנשי הקצוע ותיקים שעסקו ביערנות פורשים לאחרונה מתפ' קדיהם בקק"ל, ואנשים בעלי אוריינטציה גדל'נית ועסקית מגיעים לחברה. כך למשל מנהל מפ'ק (מינהל פיתוח הקרקע) – הגוף המנהל את כל פעילויות השטח של קק"ל (יער, ניהול שטחים פתוחים, חים, מאגרים, הכשרות קרקע וכו') – היה גרשון אבני, יערן ואיש סביבה ותיק. הוא החליף על ידי מנכ"ל רשות הת' עופה לשעבר, קובי מור, שהיה גם מנכ"ל עיריית גבעתיים. מנהל מרחב צפון היה ד"ר עומרי בונג, יערן ותיק שעבר לתפקיד אחר, ובמקומו מונה יפתח הרחול, לשעבר סמנכ"ל ייוום ופיתוח גדל'ן בחברת דלק.

איציק משה, סגן מנהל מרחב דרום בקק"ל: "אנחנו עובדים תחת חוקי המדינה ומחויבים למדיניות בת-קיימא שהוכתבה על ידי הדירקטוריון. אנחנו לא כמו כל קבלן שרוצה למקסם רווחים ויעילות. המעורבות של קק"ל מביטחה שהדברים ייעשו בצורה הטובה ביותר"

תגובת קק"ל: אנו פועלים על פי מחקרים מדעיים מוכחים

כוח העבודה שהתרחשה בעשור הקודם. תמורת העצים התרחשה גם בשטח התר"ש הטבעי במרכז ובצפון הארץ. מי שמנהל את אדמות קק"ל הוא המינהל ולקק"ל אין השפעה על כך. קיימת חומה בין ראשי התחומים העוסקים בקק"ל בתחום הירוק לבין הגופים האחראים על הקרקעות, ולכן אחד לא מושפע מהשני. עובדה מוכחה היא ש"תוכנית ספרי" ביי רשלים, שקיימה היה מעטיר את קופת קק"ל, נבלטה בעקבות מאבק סביבתי ירוק שהובילה קק"ל נגד האינטרס הביטחוני שלה.

מטרת העל בנטיעת יערות קק"ל הינה אספקת שירותים אקולוגיים ואוויר נקי יותר לדוחותם ולבריאותם של תושבי המדינה וסאבן במרכז, במדינה ש"60 אחוז משטחה הם מדבר. כל נטיעות קק"ל מבוצעות כיום בהתאם לתוכנית עבודה רבי-שנתית, חוקית, מוסדרת וברורה שקבעת מדינת ישראל. זה שנים רבות קק"ל אינה נוטעת טינים המוגדרים כפולשים. קק"ל לא מנהלת כפועל את קרקעי תיה. על פי האמנה שנחתמה בין קק"ל למינהל ישראל, רשות מקרקעי ישראל מנהלת וקובעת את מדיניות פיתוח הקרקעות. על פי הנחיות הממשלה, הנטיעות של קק"ל מבוצעות רק על קרקעות המדינה או קק"ל ובהתאם לסקרי קרקע ובהתייעצות עם כל הגורמים הרלוונטיים.

נציגי קק"ל בוועדות התכנון נאמנים ליישומם וממלאים את תפקידם באחריות רבה מאוד, בכפוף להסכם למניעת ניגוד עניינים שנקבע על ידי משרד המגורים ופ"ר רשמיים המדינה. קק"ל נאחזת בהחלט ליהיה למשורר לרדג הגיהולי הכבד שלה מגולשים בעלי רסודר ניהולי בה כביר, מיכה ומצולח ממגוון תפקודי עבר, שהשפעתם ותרוםם ניכרות בארגון כאופן בולט.

קק"ל איננה משרד ממשלתי או מוסד התמך על ידי המדינה, אלא חברה שלג"כ ליה חוק כמנסת חוק הקרן הסיימיים ראל. לכן, כמו יתר המוסדות האומיים, לא חל עליה חוק מבקר המדינה. עם זאת, קק"ל מבוקרת באופן שוטף ומקיף ביותר. רוחות הביטוח של מבקר הפנים בקק"ל ושל מבקר המוסדות האומיים שקופים ונלווים.

יצוין כי קק"ל, בגוף ירוק, מובילה את המאבקים הסביבתיים הירוקים המשמעותיים במדינה ויש לה הישגים בתחום יותר מכל גוף אחר בישראל, הישגים שהביאו לכך שאנו חיים במדינה שהערכים הירוקים הם נר לרגליה. בין היתר, ניתן לצייץ את המאבקים הסביבתיים שקק"ל הובילה, כמו המאבק בחבל ערד ופיתוח מדינת ישראל למניעת פגיעה בטיב, כביש 90 - מניעת הפגיעה בארץ החורדנים, המאבק על תואמי הכתב לירושלים ועוד מאבקים משמעותיים רבים שבהם השתתפה ואת חלקם הובילה.

קק"ל דוחה את הטענות המופיעות בדוח האקולוגי מכל וכל. מדובר בדוח דעת, המונעת לצרכים פוליטיים ומנסה לייצר תראית עין של חזית דעת מקצועית. תכליתה האמיתית הינה למנוע טקק"ל לפעול למניעת תהליכי מדבור כנגד הצמיחה ולקדם שיקום תפקודי של המערכת האקולוגית המדורדרת באזור זה.

פעולותיה של קק"ל נסמכות ונתמכות על ידי מחקרים מדעיים רציניים ורבים שפורסמו לאחר עשרות שנות ניסוד ומחקר בשטח, ולא בתאוריות פוליטיות, אלא על ידי פרופסורים ירוקי שם מהארץ ומהעולם, דוגמת ר"ר תום היקסטר, המונחה המוביל של שירות הייעוץ של ארה"ב, ראש אגף הייעוץ המרכזי איסי מעיל בלאו, פרופ' דן יקיר ממכון ויצמן ומוסחי האקטיביזם המובילים בארץ.

קק"ל פועלת רק לפי מחקרים מדעיים מוכחים ומסוכן ויצמן למדע, מהמכניזם המדעי-מדינה העברית, מהפיקולה לה' קלאות ברחובות, מאוניברסיטת תל-אביב וכשתיוף פעולה מדעי יישומי עם הגורמים המובילים בתחום הירוק בעולם. הקביעה המצינית ברורה, ולפיה העצים יוצרים שטח השמורה למינים אנדמיים, מתבססת על עבודת תצפית קצרת טווח בלבד, שעליה קיימת ביקורת מקצועית בוקרת לאופן עריכתה. למרות בקשותיה של קק"ל לכצע מחקר רציני הכולל ניסוד ארוך טווח, בחור בוטחי הרוח לנצל תצפית קצרת טווח ולהציג טענה מקורית כמסקנה לקביעה גורפת.

בדוח האקולוגי נאמר שמחקר שנעשה לפני כעשור ביצע להב מראה שמספר היונקים באזורים שיועדו הינו תחזית מוטפסת היונקים בשטחים פתוחים. הני תונים בדוח האקולוגי מראים שטענה זו אינה נכונה ובחלק מהחירשי השנה כמות היונקים ביצע גדולה יותר מוז שנצפתה בשטחים הפתוחים. זוהי הוכחה עד כמה הדוח הזה אינו מדעי, אלא משרת אג'נדה פוליטית של החברה להגנת הטבע.

בדוח האקולוגי נאמר שעבודות התישנות שמבוצעות לפעולות מואנזיזיה, שמבולות עבודות תשתית כבדה ולעתים רבות, גורמת לחיפוף השטח מטינים עשבוניים מקומיים וליציאה של מינים מקומיים. גם טענה זו מנסה לייצר מצג שוא, שכן עבודות התשתית לשיקים התפקודי של השטח (סואנזיזיה) מתיבצעות ברצועות ובמקומים נקודתיים. רוב השטח נותר ללא טיפול טכני. בדוח האקולוגי נאמר שעבודות הייעוץ בשיטת השוחות יצרו רימני אווירי של קווי טו פוגרפיה בשטח. ואכן - הפעולות לאיסוף מי נגר ונטיעה בקווי גובה יוצרות איסי ליה אווירית של קווי סופוגרפיה. קיימות ערויות מדעיות כי טבע, באזורים מוגדלי משאבים, זהו המבנה שנוצר באופן טבעי על ידי התחרויות טבעיות של הצומח.

בדוח האקולוגי נאמר שעושה מיני הצומח העשבוני בשטחים שלא יועדו גדול יותר. מחקר ארוך טווח הוכיח כי באזורים המיושמים באמצעות איסוף מי נגר ונטיעה, מגוון ועושי המינים גדולים יותר מאשר בשטחים הנתונים למטפס פליחה ורעייה ארוכי טווח.

תמורת העצים ביערות להב ויתיר אירעה בעקבות אירוע הר-פקמי. זו הייתה תמזתה של כחמישה אחוזים בלבד בעקי

גור לתוכניות המקורות. קק"ל מודה אז בתגובה: "ספרנו" קק"ל, ערכי הטבע הם נר לרגליהם, תרשו מניסיונם הרב לפרויקט, שיטור את התכנון וביצע את העבודות על תואר דרכים קיימות ככל שניתן מבלי שנורשו תחזיות מיוחדות, קטע הדרך שיעבר בשמורת הטבע כפי היה טלול בחלקו באספלט טרם תחילת העבודות במקום".

"כל אחד שאיתנו צריך להיזהר כשהוא נכנס לשמורת טבע. זה לא קרה בטקיה הזה. אני לא מכיר אף גוף סביבי תי שישקם בסלילה כבישים", אטר או רכו מוזו צפון של החברה להגנת הטבע, יוחנן רודם.

באחד מפרסי מיה של קק"ל מתאר החוקר דותן גרוד, שהקטררה לליטודו תולדות קק"ל ומפעליה באוניברסיטת בראילן, את פרויקטי התשתית שבהם היא נטלה חלק: הקמת תשתית למגורים לעולים מזהר העמים האתיופיה בשנות ה-90 ביישובים רבים בדום, ומחלק טבע "עבודה רבה והשקעה גם בפריצת דרכים ליישובים אלה".

בשנים 1990-2004, נכתב באותו מאמר, "השתתפה קק"ל בהכשרת תשתיות טי מוניות ביישובים, בעיירות ובערים ברחבי הגלבוע ובעירבה. עבודות אלה כללו הכשרת פרקע ליישובים ודרכי גישה אליהם, הרחבת יישובים, פיתוח שטחים ציבוריים וגיטון, פיתוח הבנייה ליישובים שילוח, תשתיות לקרוואנים, הכשרת דרכים וחי נוח, שיקום שבילים, הקמת אתרי איסוף ופסולת, תשתיות לתיעול וניקון, פיתוח כתי ספר ופיתוח תשתיות למפעלי ספרות ונופש".

קק"ל עסקה גם במיתוח חוות המבורים שהוקמו בגלבוע. דוא גם מקימה מאגרי מים ומכרים ומוללת כבישים. בדור שלכל הפי ריקטים האלה נכנסת קק"ל בחלק מהדוחה ארטון המסתפה את הארץ - אבל נראה שהי פעילות החשובה עלולה להקטת לעתים את שמירת הסביבה. "אנחנו הגוף היחיד שלוקח שטחים מגועים, מירודים, אתרי אספה, ומשקם אותם טלא למטרות רווח או תשואה קצרת טווח", אומר איציק משה. בקק"ל מענינים שהעובדה שהחוקר הם מבעצים את עבודות התשתית הללו מבייחיה שמירה טובה יותר על השטח. "אנחנו עובדים תחת חוקי המדינה ומחויבים להי דיניות בת-קיימא שהוכחה על ידי הדי קרקודיון. אנחנו לא כמו כל קבלן שרודח למקסם רווחים ויעילות. המעורבות שלנו מבטיחה שהדברים ייעשו בצורה הטובה ביותר", מסביר איציק משה.

"אנו מצפים שמדינת ישראל תיפח אחריות ותורא שותאית לניהול השטחים הפתוחים בישראל מצויה בידי גוף שינהל אותם, תוך שמירת ערכי הטבע שבהם", אומר סמנכ"ל החברה להגנת הטבע, ניר פפאי.

amirb@yedioth.co.il

"יתכן שהגיע הזמן שהמדינה תהיה זו שתחליט עבור קק"ל מיה ומה תפקודה - האם היא גוף ניהול קרקע בחיבת הקיינו - הויכוח ממוצע מקצועי ישראל, גוף יזמי בתחום הפיתוח - המקסימלי יישובים חרשים ותשתיות ומייצע ממוצע הארצית לתבנית וניחית את המוסדות המיישבים, רשות לניהול יערות, או בכלל ארטון אווירי סביבתי - המשטט ממלא מקום של נציגי ארגוני הסביבה הוערות המי ודיווחי" - אומר סמנכ"ל החברה להגנת הטבע, ניר פפאי.

קק"ל אמורים שהק"ל לא מנהלת כפועל את קרקעותיה. על פי האמנה שנחתמה בין קק"ל למדינת יש"ר, רשות מקרקעי ישראל מנהלת וקובעת את מדיניות פיתוח הקרקעות. על פי הנחיות הממשלה, קק"ל מבעצת נטיעות ובהתייעצות עם כל הגורמים הרלוונטיים.

כביש בשמורה

אבל קק"ל אינה רק הבעלים של שטחים עצומים. היא גם כפול תשתית.

לפני כחמש שנים נילה איש החברה להגנת הטבע אלון שבתוך יער שעלבים מתחילים לסלול כביש חדש אל היישוב גוף-אילון, הנמצא על גבול הקו הירוק. הייער והשביל הם חלק ממערך השמורה המתחיים על ציר הגבעות והם מדורים שמרחה אקולוגי חשוב. כל קר-טוע נוסף של המרחב הזה יפגע בתפקודו האקולוגי, ולכן יש לבחון כל תוכנית והדתר בוודות רבה, אטר או רשטיילר. כשהגדוד ייש כביש, קק"ל הפסיקה את העבודות עד לבירור המצב. בסופו של דבר, אורי שהרשים נחשפה ב"דיעות אחרונות", הכביש שלכנודו כבר הוצב שלט מפואר והעבודות הראשונות לסלילתו כבר החלו - לא נללל.

כביש בלבה של שמורת הטבע עיי-משנב, הנמצאת באמצע הגליל, מטט על הנבול. פורסם אז שבתחילת שנת 2010 רצו בני טולה לשרדג דרך עפר שמניעה ליישוב ולסלול אותה. הבעיה הייתה שהדרך עברה בשמורת טבע, ובשלב מסוים הבינו כמוטבה שהפתרון נמצא בצירוף משרד הביטחון למיזם והגדרת הדרך "דרך ביי שחזית-הקלאית". למיזם צורפה כפבלן הסלילה קק"ל, שאנשיה הסבירו כי "הסיבות להיותה כפבלן הוביצו בעבודות מסוג זה הקרישונה וניסיונה בשמירה על ערכי הטבע". זה לא מנע מהם לסלול כביש בתוך השמורה.

בסופו של דבר נאלצו אנשי קק"ל "לקלף" את האספלט שנסלל בשטח בני

ירבוע גדול. כבר לא רואים

סמנכ"ל החברה להגנת הטבע, ניר פפאי: "הגיע הזמן שמדינת ישראל תחליט עבור קק"ל - האם היא גוף ניהול קרקע, גוף יזמי בתחום הפיתוח, או ארגון סביבתי?"